

Esaias Fleischer

Af E. Holm, E. Rostrup og A. Oppermann

Version 1.1 - 17.05.2006.

Esaias Fleischer udgav i 1777 en »Udførlig Afhandling om Bier«. Måske var han kilden til de avisartikler der fremkom i 1779?, se: <http://bjoerna.net/bier/Om-Bieavlingen.pdf>. BA

Esaias Fleischer, 1732-1804, Amtmand, Landøkonom, naturhistorisk Forfatter.

Fleischer, Esaias, 1732-1804, Amtmand, Landøkonom, naturhistorisk Forfatter, var født 19. Febr. 1732 i Egeslevmagle paa Sjælland, hvor hans Fader, Hans F. (d. 1753), en Sønesøn af [Præsten Esaias Fleischer [1633-1697]], var Præst. Hans Moder var Anna [Cathrine. Håndskrevet tilføjelse] Marie f. Hoff. Efter at han havde gaaet i Roskilde Skole blev han 1749 dimitteret til Universitetet. Samme Aar tog han imod en Ansættelse som Vicehører ved den Skole, hvorfra han nylig var bleven Student, kastede sig over østerlandske Sprog, og med den Jærnflid, der udmærkede ham hele Livet igjennem, formaaede han tillige ved Siden deraf at fuldende et theologisk Examensstudium, saa han kunde blive Kandidat 1751. Det følgende Aar blev han udnævnt til virkelig Hører i Roskilde, Han levede her i 13 Aar i smaa Kaar, søgte en Mangfoldighed af Præstekald, uden at kunne opnaa noget af dem, og blev efterhaanden led og kjed af Skolegjerningen. Imidlertid havde han giftet sig (1759) med en Datter af Præst Anders Hald (f 1725), hvad der ikke var til Forbedring for hans Kaar. Men han var utrættelig i at arbejde. Snart studerede han Kirkehistorie, og han fuldendte endog et Skrift i 3 Bind om Pavedømmet, som han fik udgivet (1757—60), snart studerede han Jura; men dette hindrede ham ikke i samtidig at blive en virksom, praktisk Landmand, Han gav sig til selv at opdyrke en lille Jordlod, hvis Indtægter vare en Del af hans Hørerløn, forpagtede mere Jord til, og han var ikke bange for at tage fat med paa Tærsklepjelen eller paa Ploven. Med den Iver efter at udvide sine Kundskaber i forskellige Retninger, der var saa betegnende for ham, kastede han sig ogsaa over Landbrugets Theori og læste alt, hvad han kunde overkomme af Skrifter derom.

Omsider kom Tiden for ham til at svinge sig i Vejret. Det lykkedes ham i Aaret 1764 at købe et Regimentskvartermesterembede ved det sjællandske Dragonregiment i Næstved, og foruden at han her fandt en Virksomhed, der tiltalte ham ulige mere end at terpe Lektier med Disciplene i Roskilde, kom han derved ogsaa i Forbindelse med den senere bekjendte General Eickstedt, der var Chef for Regimentet. Sammen med ham tog han Bolig i Kjøbenhavn, da de sjællandske Dragoner i Aaret 1771 bleve flyttede her hen, og i den stærkt bevægede Tid, der gik nærmest forud for Struensees Fald, lagde han sin iver for Kongehuset saa stærkt for Dagen, at han i høj Grad blev grata persona hos dem, der vandt Magten efter 17. Jan. 1772. Han gjaldt stedse senere som Guldbergs og Arveprinsens fuldtro Mand. Derfor steg han ogsaa med dem og faldt med dem. Det var et Vidnesbyrd om Regeringens Tillid til ham, at han snart efter Januarbegivenhederne blev

sendt til det vordingborgske Distrikt for at undersøge Udvisningen i Skovene der. Uheldigvis bragte dette ham i en heftig Pennefejde med Inspektøren der, Torkel Baden. Baade personlig Ophidselse og en stærk Forskjel i Opfattelsen af Landboforholdene forbitrede denne Strid. Efter at han havde taget sin Afsked fra Regimentet, blev han 2 Aar senere (1774) ansat som Inspektør paa Arveprinsens Gods Jægerspris, og den store Virksomhed, han udfoldede der, vakte saa stærkt Arveprinsens og Guldbergs Bifald, at Regeringen 1779 brugte ham til at faa undersøgt Skovforholdene paa Sorø Gods. Han blev ogsaa udnævnt til Overforstinspektør her (Jan. 1780), og Aaret efter fik han Stillingen som Amtmand i Korsør og Antvorskov Amter. Imidlertid var han ligeledes avanceret, hvad Titler angaar. Han fik Justitsraads Titel 1773, blev virkelig Justitsraad 1776, Etatsraad 1779, og omtrent samtidig med at han fik Amtmandspladsen, blev han gjort til Konferensraad. Intet Embede kunde være mere efter hans Hoved end et Amtmandskab. Hans Interesse for Landboforholdene og forskellige praktiske Livsforhold kunde ret finde en Tilfredsstillelse der. Saa meget haardere var det for ham, da han allerede 17. Avg. 1785 blev afskediget. Det var ikke Plaster nok paa Saaret, at han beholdt sin fulde Gage, thi den 53aarige, arbejdskraftige Mand følte Afskedigelsen som en Krænkelser. Regeringen berøvede sig herved utvivlsomt en dygtig Embedsmand, og al Sandsynlighed er for, at han blev fjærnet, fordi han, den Guldbergske Styrelses tro Mand, ikke var vel set af dem, der ved Regeringsforandringen 1784 kom til Roret, særlig ikke af Christian Ditlev Reventlow. Han var oven i Kjøbet som Amtmand tørnet stærkt sammen med Generalvejkommisjonen, hvori Reventlow foruden en af Statsraadets Medlemmer, General Huth, havde Sæde. En vis Irritabilitet hos F., der ved flere Lejligheder viste sig, har sikkert bragt ham i Ry for at være vanskelig at arbejde sammen med. Hvor dybt krænket han følte sig, viste han ved snart efter (1785) at udgive sin »Liv- og Levnedbeskrivelse«, der aabenbart skulde være en Appel til Publikum over for det Fjendskab, han mente med urette at være bleven Gjenstand for.

F.s praktiske Virksomhed var fra nu af indskrænket til som en Slags Direktør at styre Førsløv med tilliggende Gods for Familien Plessen, Han havde imidlertid skrevet om Landbrug og Havevæsen, saaledes et Skrift i en halvt rhetorisk Stil: »Om et Lands Lyksalighed, i hvilket Agerdyrkning og Landvæsenet blomstrer«, som han udgav i Anledning af Arveprinsens Fødselsdag 11. Okt 1778, og, hvad der var vigtigere, en »Agerdyrknings-Katekismus« (1780, 2. Opl. 1794). Særlig dette sidste Skrift gav mange nyttige Oplysninger og vakte en ikke ringe Opsigt. Det blev baade belønnet af Landhusholdningsselskabet med dets største Guldmedaille og oversat paa Svensk. I Forening med et Skrift, han udgav, »Forsøg til en Undervisning i det danske og norske Skovvæsen« (1779), bevirkede det hans Optagelse i flere udenlandske Selskaber. Efter den theoretiske Uddannelse, F. havde vundet, og det Kjendskab til Landboforholdene, som han i sine forskellige Livsstillinger havde opnaaet, var det naturligt, at han tog Del i den varme Kamp om Landboreformerne, der udbrød her hjemme i de nærmeste Aar efter 1784. Ikke mindre forstaaeligt er det, at han med sin store Selvfølelse og sit meget pirrelige Temperament virkede med til at give Striden det lidenskabelige Præg, den fik. Ingen kunde let have et mørkere Blik paa Landboforholdene og dermed ogsaa paa Bøndernes økonomiske Stilling end han. Men han var dog en af de hidsigste, ligesom han var en af de dygtigste Modstandere, som Forsvarerne for Landboreformerne fik at kæmpe med. Forbitrelsen over Afskedigelsen fra Amtmandspladsen virkede rimeligvis med til at tirre ham. De vigtigste Skrifter, hvori han udtalte sine Meninger, vare »Breve angaaende den danske Proprietær og Bonde, med patriotisk Frihed skrevne af Fædrelandets sande Ven« (1786) med et »Anhang«, der udkom samme Aar, og »Tanker til nøjere Eftertanke om vor danske Bondesag i Anledning af Førsløv Gods Administration osv.« (1787). Medens F. var enig med Reformforkæmperne i, at Tilstanden var slet, mente han, at større Frihed for Bønderne kun vilde føre til deres fuldstændige Undergang, og at det vilde være en grov Retskrænkelser at gjøre Indskrænkelser i den Myndighed, Proprietærene havde over Bønderne. Der var efter hans Mening ingen anden Vej at gaa for at forbedre Forholdene end at hjælpe baade Proprietærer og Bønder ved Nedsættelse af Skatterne og at formindske det trykkende Vejarbejde, der unægtelig i visse Dele af Landet var en sand Plage; endelig burde ogsaa Skolevæsenet forbedres. Tvang fra Proprietærernes Side imod Bønderne var efter hans Mening nødvendig, hvis der skulde komme noget ud af

disses Arbejde; men naar først ved de af ham foreslaaede Forandringer Velstand og Oplysning vare bragte til Veje, vilde de nødvendige Reformer komme af sig selv. Ogsaa paastod han, at hvis man vilde løsne de Baand, der knyttede Bonden til Herremanden, maatte man give denne en vis Ret til at sammenlægge mindre Fæstegaarde og ligeledes Ret til at udvise fra Godset »de svage, Krøblinger og uduelige, som ingen Sted vidste at gaa hen«. Den haardnakkede Kamp, F. her havde ført imod Landboreformerne, gjorde det umuligt for ham nogen Sinde igjen at komme i Statetjenesten. Sit ufrivillige Otium brugte han imidlertid paa en nyttig Maade ved at ofre Naturhistorien sin Tid og sine Kræfter. Samtidig forsøgte han sig ogsaa som religiøs Forfatter ved at udgive Skriftet »Jesu Christi Religions Sandhed« (1798—99). Han døde i Slagelse 6. Jan. 1804, Hans Ægteskab med Anna Sophie f. Hald var barnløst.

E. Fleischers Liv og Levnets-Beskr., 1785, Nyerup, Lit. Lex. Wegener, Abrahamstrup.

E. Holm

— E. Fleischer var en meget alsidig Forfatter, Foruden historisk og forstlig litterær Virksomhed har han ydet omfangsrige Arbejder paa den rene og den anvendte *Naturhistories* Omraade. Hans Hovedværk: »»Forsøg til en Naturhistorie« udkom i 1786—1804 i 10 Dele, hver med sin specielle Titel, 1. Del giver en Kosmogoni, de følgende handle om Luften, Vandet, Stenriget, 6. om Planteriget, 7. — 9. om Dyreriget; 10. Del, der bestaar af 4 voluminøse Bind, er et vidtløftigt anthropologisk Arbejde. F.s »store Naturhistorie« blev i sin Tid meget læst og benyttet; den har bidraget ikke lidet til Udbredelsen af den Tids Opfattelse af naturhistoriske Forhold blandt hans samtidige, ligesom hver af Delene, efterhaanden som de udkom, blev udførlig anmeldt i den periodiske Presse. Man sporer dog ikke i dette omfattende Værk, der udgjør o. 16.000 Pagina, at F. var selvstændig Naturhistoriker, hvorimod det røber en meget omfattende Læsning. Han maa som naturhistorisk Forfatter nærmest anses for en dygtig Kompilator, og visse Dele af det omhandlede Værk ere i det væsentlige et Uddrag af Buffons Arbejder, dog med en Mængde Tilføjelser efter omhyggelig angivne Kilder. R. Nyerup, som har skrevet Fortalen til sidste Bind, der udkom efter Forfatterens Død, siger om dette Værk, at det i Henseende til Omfang og almen Interesse ikke har sin Lige i vort Fædrelands Litteratur, men at hans religiøse Fordomme stundum [stundom] hindrede ham i at se Tingen fra det rigtige Synspunkt; han kalder F. med rette en »dansk Plinius«; de havde Flid og Kundskabsmasse fælles, de benyttede en Mængde andre Forfattere, men de vare alt for vidtløftige i deres Fremstilling. — F.s store Flid har ogsaa strakt sig til Behandling af Naturvidenskabens praktiske Anvendelser; han affattede saaledes i 1777 en »Udførlig Afhandling om Bier«, i 1780 en af Landhusholdningsselskabet udgiven »Agerdyrknings-Katekismus« og i 1782 en større »Dansk Havebog«, om hvis Indhold han i Fortalen siger, at han har prøvet selv, hvad han har skrevet.

E. Rostrup

— E. Fleischer udgav 1779 sit »Forsøg til en Undervisning i det danske og norske Skovvæsen«, indtil nu den eneste samlede udførlige Fremstilling af *Skovbrugslæren*, der er fremkommet her i Landet. Bogen er kun i ringe Grad et Førstehaandsarbejde og vidner om, at F. havde mere Kjendskab til Litteraturen end til det praktiske Skovbrug og Skovnaturen. Men han har forstaaet at lægge Stoffet godt til rette for Læseren, og skjønt den livlige Udvikling, der omkring Aar 1800 foregik paa de fleste forstlige Omraader, snart maatte forringe Skriftets Værdi, bliver det dog endnu i vore Dage læst og benyttet,

A. Oppermann, Bidrag t. d. danske Skovbrugs Hist. 1786—1886.

A. Oppermann.

»*Dansk biografisk Lexikon*« bd. V (1891), s. 196-200.

Artikler om bier og biavl i middelalderen og renæssancen - og på Holberg's tid

Honningbi besøger en hjulkrone. Foto: BA, 2006. Gunnar Thygesen skriver: Hjulkronen er en fremragende biplante med pollen og nektar fra forsommeren til frosten sætter en stopper.

- 1) [Bierne i gamle danske love: Skånske Lov \[beg. af 1200-tallet\]. Jyske Lov \[1241\]. Danske Lov \[1683\]](#)
- 2) [Magister Niels Michelsen Aalborg](#). Biografisk artikel af H.F. Rørdam [1887].
- 3) [Magister Niels Michelsen Aalborg: Om bier](#) [1634] [med latinsk skrift, med gotisk skrift og som hæfte i A6 ved Gunnar Thygesen].
- 4) [Magister Niels Michelsen Aalborg: Om bier](#) [1634] [moderniseret udgave på basis af Gunnar Thygesen's transskribering].
- 5) [Hans Herwigk: En nyttig Bog om Bier](#) [1649], PDF-udgave [12 MB]. [Udgaven er produceret på basis af Gunnar Thygesen's transskribering].
- 6) [Ludvig Holberg om bierne: En fabel, en epistel og et afsnit i 'Naturretten'](#) [1751, 1748, 1750] • Se evt. også: holberg.nu.
- 7) [Biografiske artikler om Esaias Fleischer](#) der i 1777 udgav skriftet »Udførlig Afhandling om Bier«.
- 8) [Avisartikler om bi-avl fra 1779](#) [med latinsk skrift ved Gunnar Thygesen].

Gunnar Thygesen, se: <http://bjoerna.net/bier/Gunnar-Thygesen.htm>

Alt ovennævnte må citeres og kopieres til privat brug og til undervisningsbrug hvis der henvises til dén eller de internetsider der kopieres fra.
Anvendelse til kommercielle formål kræver at der er indgået en forudgående skriftlig aftale. Kontakt post@bjoerna.dk herom.

Teksterne 1), 2) og 6) er behandlet digitalt (OCR-behandlet) af Bjørn Andersen, <http://bjoerna.dk>.

Kommentarer og spørgsmål kan sendes til: post@bjoerna.dk.